

Devletin görevlerini yerine getirmesinde ve hizmet sunmasında önemli bir rol izleyen il özel idareleri il halkının tümüne hizmet etmekle görevli kamu tüzel kişileridir.

İL ÖZEL İDARESİ

Zeynep ÖZTÜRK

Ankara Sosyal Bilimler
Üniversitesi Kamu Yönetimi
Yüksek Lisans Öğrencisi

İl Özel İdarelerinin tarihteki yerine bakacak olursak ilk olarak Osmanlı Devleti'nde, 1864 tarihli Vilayet Nizamnamesiyle kurulmuş olduklarını görürüz. Nizamnamenin içeriği incelendiğinde artık eyalet yönetiminin değil, vilayet (il) yönetiminin benimsendiği görülmektedir.

GİRİŞ

Devletin görevlerini yerine getirmesinde ve hizmet sunmasında önemli bir rol izleyen il özel idareleri il halkının tümüne hizmet etmekle görevli kamu tüzel kişileridir. İl özel idarelerinin tarihine bakacak olursak Osmanlı Devleti'nde 1864 tarihli Vilayet Nizamnamesi'yle kurulmuş oldukları görülmektedir. Günümüz il özel idarelerinden çok farklı olan bu yapılanma, eyalet yönetiminden, vilayet yönetimine geçildiğinin ilk göstergelerindedir. Daha sonra çeşitli kanunlarla yapılan değişiklikler ve düzenlemeler neticesinde il özel

idareleri temel zemine oturturulmuştur. Bu çalışmada öncelikle il özel idarelerinin genel itibarıyla tarihsel geçmişi hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra günümüz il özel idareleri yapılanması hakkında bilgi verilmiş, organları tanımlanarak il genel meclisi, il encümeni ve vali hakkında bilgiler özetlenmiştir. Ayrıca bu çalışma il genel meclisinin kararlarının kesinleşmesi, meclisin bilgi edinme yolları ve denetim yolları hakkında da bilgi içermektedir. Hizmet gereksinimleri bakımından köy halkına köy yönetimleri, kent halkının gereksinimlerini de belediyeler karşılamaktadır. Fakat il özel idareleri tüm il sınırları

İl özel yönetimleri 3 oluşumdan meydana gelmektedir. İlki karar alma organı olan İl Genel Meclisi, ikincisi karar ve danışma organı olan İl Encümeni, üçüncüsü de tüm teşkilatın başı olmakla birlikte tüzel kişiliğinin temsilcisi ve aynı zamanda yürütme organı olan Vali'dir.

içindeki halka hizmet vermekle yükümlüdür. Günümüz il özel idare sayısı, 2014 yerel seçimlerinden sonra yürürlüğe konulan 6360 sayılı yasa ile büyükşehirlerde il özel idarelerinin tüzel kişiliği kaldırılmasıyla 51'e düşmüştür. Bu değişiklikten sonra bile hala ülkemizin çoğunluğuna il özel idareleri hizmet vermektedir. İşte bu sebeplerden dolayı bu çalışmada il özel idareleri daha yakından tanıtılmak istenmiştir. Kentte yaşayan kişiyle köyde yaşayan kişinin aynı hizmeti, aynı kalitede alması il özel idarelerinin etkin ve verimli çalışmasına bağlıdır. Bütün bu nedenlerden dolayı bu çalışmada il özel idareleri her yönüyle ele alınıp, haklarında daha iyi bilgi sahibi olunması amaçlanmaktadır.

NİTELİĞİ VE YASAL DAYANAĞI

Anayasanın mahalli idareleri düzenleyen 127. maddesinde adı geçen üç tür yerel yönetimden biri olan İl Özel İdareleri, il halkının tümüne hizmet etmekle görevli kamu tüzel kişileridir. Anayasanın 127. maddesindeki tanımına göre "Mahalli

idareler, il, belediye ve köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere, kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, kanunda gösterilen seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişileridir." İl Özel İdarelerinin vermiş olduğu hizmetler nitelik bakımından kırsal ya da kentsel olabilir. Bunun sebebi il sınırlarının hem belediyeleri hem de köyleri kapsamıdır. Bir yerin il olabilmesini sağlayan yasanın çıkması dışında İl Özel İdarelerinin kurulmasını gerektirecek başka bir kaideye gerek yoktur. Yani İl Özel İdaresi, ilin kurulmasıyla otomatik olarak kurulmuş olur (Keleş, 1992: 173).

KISA TARİHÇE

İl Özel İdarelerinin tarihteki yerine bakacak olursak ilk olarak Osmanlı Devleti'nde, 1864 tarihli Vilayet Nizamnamesiyle kurulmuş olduklarını görürüz. Nizamnamenin içeriği incelendiğinde artık eyalet yönetiminin değil, vilayet (il) yönetiminin benimsendiği görülmektedir. Bu Nizamnamede İl Özel İdareleri kendi bünyesinde genel ve özel (yerel) olarak ikiye ayrılmıştır. İl Genel Meclisi üye oluşumuna baktığımızda, il'e bağlı her Sancak'tan seçilerek gönderilmiş olan 4'er üyeden oluşmakta olduğunu görmekteyiz. Burada asıl dikkat çeken olay ise bu 4 üyeden ikisinin Müslüman, diğer ikisinin de Müslüman olmayan kişilerden seçilmesiydi. Hemen akabinde çıkan İdare-i Umumiye-i Vilayet Nizamnamesi ilk Nizamnameyi (Tüzüğü) yürürlükten kaldırarak yeni esaslar getirmiştir. 1876 Anayasası dönemine gelindiğinde başlatılmış olan yeniden yapılanma, Meclis-i Mebusan'ın (Parlamentonun) dağıtılmasıyla yarıda kalmıştır. 1908'de Meşrutiyetin ilan edilmesiyle tekrar çalışmalara başlanmış ve 1913 Mart ayında İl Özel İdarelerini ilgilendiren yasa yürürlüğe girmiştir. Bu tarihten

günümüze değin birçok değişiklikten geçen, güncellenen ve kaldırılan yasaların neticesinde 2005 yılında 5302 sayılı kanunla temel zemine oturtulan İl Özel İdareleri, yeniden düzenlenmiş ve daha sonra yapılan değişikliklerle bugünkü yapısını almış bulunmaktadır. İl özel idarelerinin bu kanunla kuruluşu, organları, yönetimi, görev, yetki ve sorumlulukları, çalışma usul ve esasları belirlenmiştir. 2012 yılında çıkartılmış olan, 2014 yerel seçimlerinden sonra yürürlüğe konulan 6360 sayılı yasa ile büyükşehirlerde il özel idarelerinin tüzel kişiliği kaldırılmış o tarihe kadar 16 olan büyükşehirlerin sayısı en son Ordu ilinin eklenmesi ile 30'a yükselmiş ve bu şehirlerde il özel idarelerinin görevlerine son verilmiştir. Bu yeni yapılanmanın neticesinde ülkemizde 81 olan il özel idare sayısı 51'e düşmüştür (Keleş, 1992: 174-175).

"Her ne kadar, daha önce İl Özel Yönetimlerince yerine getirilen tarıma ve kırsal yörelere yönelik hizmetler bu yasayla anakent belediyelerine devredilmişse de, İl Yatırım İzleme ve Eşgüdüm Başkanlıklarının varlığına karşın, uygulamada karşılaşılan sorunlar, bu konunun yakın gelecekte yeniden TBMM'nin gündemine taşınabileceğini düşündürmektedir" (Keleş, 1992: 175).

GÖREVLER

5302 sayılı yasanın 6. maddesinde belirtilen İl özel idarelerinin görevleri "yerel ve ortak" özelliklere sahiptir. Buna göre il özel idarelerinin il sınırları içinde yerine getirmesi gereken görevleri: Gençlik ve spor, sağlık, tarım ,sanayi ve ticaret; ilin çevre düzeni planı , bayındırlık ve iskan, toprağın korunması, erozyonun önlenmesi, sosyal hizmet-

ler ve yardımlar, yoksullara küçük çapta kredilerin verilmesi, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları; ilk ve orta öğretim kurumlarının arsa temini, binalarının yapımı, bakımı ve onarımı ile diğer ihtiyaçlarının karşılanmasına ilişkin hizmetlerdir. İl sınırları dışında yerine getirmesi gereken görevleri ise imar, yol, kanalizasyon, katı atık, çevre, acil yardım ve kurtarma; orman köylerinin desteklenmesi, ağaçlandırma, park ve bahçe tesisine ilişkin hizmetleridir. İl özel idaresi bu hizmetleri yerine getirirken il özel idaresinin mali durumunu, hizmetin aciliyetini ve hizmet sunulacak yörenin gelişmişlik düzeyini göz önünde bulundurması gerekir. Hizmetlerin halka en yakın yerlerde, özür, düşkün, yaşlı ve dar gelirlilerin durumu dikkate alınarak yapılması yasa buyruğudur (Keleş, 1992: 175-176).

Yetkiler ve Ayrıcalıklar

İl Özel İdarelerinin yetki ve ayrıcalıklarına değinecek olursak genel itibarıyla çeşitli cezalar, yasaklar, denetimler, vergi, ceza ve kiralamalardan gelen gelirler ile çeşitli denetleme ve kontrollerden oluştuğunu görürüz. İl özel idaresinin kamu hizmeti yaparken kullanmış olduğu malları hiçbir şekilde haciz edilemeyeceği gibi bu mallara karşı işlenen suçlar devlet malına işlenmiş gibi kabul edilir. (Keleş, 1992: 176-177).

ORGANLAR

İl özel yönetimleri 3 oluşumdan meydana gelmektedir. İleri karar alma organı olan il genel meclisi, ikincisi karar ve danışma organı olan il encümeni, üçüncüsü de tüm teşkilatın başı olmakla birlikte tüzel kişiliğinin temsilcisi ve aynı zamanda yürütme organı olan validir. Bunlardan ilki olan il genel meclisini inceleyecek olursak ilk olarak meclis üye sayısının ildeki ilçe sayısına

ve ilçelerdeki nüfus sayısına göre değişim gösterdiğini belirtmeliyiz. Bu sebeple son nüfus sayım sonuçlarına göre;

- Nüfusu 25.000'e kadar olan ilçelerde 2,
- Nüfusu 25.001-50.000 arasında olanlar ilçelerde 3,
- Nüfusu 50.001-75.000 arasında olan ilçelerde 4,
- Nüfusu 75.001-100.000 arasında olan ilçelerde ise 5 asıl ile 5 yedek üye seçilir ve her 100.000 nüfus için 1 asıl 1'de yedek üye seçilir (Keleş, 1992: 177).

Görevleri ve Yetkileri

İl genel meclisinin görev ve yetkilerine bakacak olursak ili ilgilendiren tüm kararları alma, alınmış kararları kabul etme veya reddetme, kendi personeliyle ilgili kararları alma, kendi içinde birim kurma, kaldırma, Encümen üyeleri ile komisyon üyelerini seçmek, yurt içi ve yurt dışı dışındaki yerel yönetim birimleriyle iş birliği yapılması kararını almak vb. gibi ilgili yasa da belirtilen pek çok görevi yapmaktır (Keleş, 1992: 178).

MECLİS BAŞKANLIK DİVANI

İl genel meclisi seçimden sonraki beşinci gün kendiliğinden toplanır ve bu toplantıda en yaşlı üye meclise başkanlık eder. Meclis, bu toplantıda, 2 yıl görev yapmak üzere üyeleri arasından gizli oyla, başkanını, birinci ve ikinci başkan vekillerini ve iki tanesi yedek olmak üzere dört kâtip üyeyi seçer. İki yılın sonunda görev süreleri dolması hasebiyle seçilecek yeni başkanlık divanının görev süresi ilk mahalli idareler seçimine kadardır. Gerek meclis başkanlığı gerekse başkanlık divanında çeşitli sebeplerle olan boşalmaların olması durumunda yeni üyeler seçilir, seçilen bu üyeler kalan süreyi tamamlar. Meclis başkanı il genel

meclisinde bulunmaması durumunda meclise birinci başkan vekili başkanlık ederken, birinci başkan vekilinin de bulunmaması durumunda bu göreve başkanlık ikinci başkan vekile düşer. İçişleri Bakanlığı tarafından çıkartılan yönetmelikle il genel meclisinin çalışmalarına ilişkin esas ve usuller düzenlenir (Nohutçu, 2022: 223).

Meclis Toplantısı

İl genel meclisi, meclisçe belirlenecek 1 aylık tatil haricinde meclis tarafından önceden kararlaştırılmış her zamanki toplantı yerinde her ayın ilk haftası toplanır. Toplantı yeri değişikliği yapılması durumunda üyelere ve valiye önceden bilgi verilerek meclis başkanının belirleyeceği bir yerde toplantı düzenlenir. Önceden belirlenen usulle toplantı yeri ve zamanı halka duyurulur. Toplantı süreleri bütçe görüşmelerine rastlamışsa en fazla 20 gün, diğer toplantılarda ise en fazla 5 gündür. Kapalı oturum yapılmasına meclis başkanı ya da herhangi bir üyenin gerekçe göstererek öneri vermesi üzerine, toplantıdaki üyelerin salt çoğunluğuyla karar verilir. Bunun dışındaki toplantılar halka açıktır. Mecliste yapılan görüşmeler ilgili kişiler tarafından tutanak şeklinde düzenlenerek başkan ve kâtip üyelere imzaya sunulur. Ayrıca yapılan toplantılar meclis kararıyla sesli veya görüntülü kayıt altına alınabilir. Acil durumlarda gerek duyulması halinde il genel meclisini, başkan, bir yıl içinde her bir toplantı için bir birleşimi geçmemek kaydıyla en fazla üç defa toplantıya çağırabilir. Olağanüstü çağrılarda toplantı gündemi meclis üyelerine en az 3 gün önceden yazılı olmak kaydıyla duyurulur ve halka her zamanki usullerle ilan edilir. Bu toplantılarda çağrı yapılan konu haricinde herhangi bir konu görüşülemez (Nohutçu, 2022: 223-224).

Gündem

Meclis başkanı tarafından belirlenen gündem en az üç gün önceden üyelere bildirilir. Meclisin ilk toplantısında valinin önerdiği hususlar gündeme alınır. Gündem halka ilan edilir. İl genel meclis üyelerinin önerisiyle il özel idaresine ait işler de gündem maddesi olarak ele alınabilir. Fakat bu konunun gündeme alınabilmesi için toplantıya katılanların salt çoğunluğunun kabul etmesi gerekir (Nohutçu, 2022: 224).

Toplantı ve Karar Yeter Sayısı

Üye tam sayısının salt çoğunluğuyla toplanan il genel meclisi, katılanların salt çoğunluğuyla karar alır. Karar yeter sayısı üye tam sayısının dörtte birinden az olamaz. Meclis başkanının bulunduğu taraf oylamada eşitlik çıkması halinde çoğunluk sayılır. Gizli oylamalarda eşitlik çıkarsa oylama tekrarlanır ve eşitlik bozulmazsa meclis başkanı tarafından kur'a çekilir. Meclis üyeleri oylarını kendileri kullanır ancak fiziki bakımdan engeli olup gizli oy kullanmayan kişiler, görevlendirecekleri kişi eliyle oy kullanabilirler (Nohutçu, 2022: 224).

Meclis Kararlarının Kesinleşmesi ve Kararlar Üzerinde Vesayet

İl genel meclisinin almış olduğu kararlar beş gün içinde valiye gönderilir. Vali kararlarda hukuka aykırılık görürse, gerekçesiyle birlikte, 7 gün içinde il genel meclisine yeniden görüşülmesi için bu kararları iade edebilir. Alınan meclis kararları valiye gönderilmediyse yürürlüğe girmez. Vali tarafından yeniden görüşülsün diye meclise iade edilmeyen kararlar kesinleşmiş sayılır. Kesinleşen bu karar özetleri en geç 7 gün içinde halka duyurulur (Nohutçu, 2022: 224).

Uzmanlık Yarkurulları (Komisyonları)

Meclis kendi üyeleri arasından, her dönemin başı olan kasım ayı toplantısında 3 ila 5 kişilik uzmanlık komisyonları kurabilir. Bununla birlikte üye sayıları 7 kişiye kadar çıkarılabilir iki komisyon vardır. Bunlar; Plan ve Bütçe komisyonu ile İmar ve Bayındırlık komisyonlarıdır.

İlgili kanun;

- a- Eğitim, kültür ve sosyal hizmetler komisyonunun,
- b- İmar ve bayındırlık komisyonunun,
- c- Çevre ve sağlık komisyonunun,
- d- Plan ve bütçe komisyonunun,

Kurulmasını zorunlu kılmıştır. Bu kurullara siyasi partiler meclisteki oranlarına göre üye veririler. Çalışma süreleri ise meclisin toplantı süresi ile sınırlı olup, gerekli durumda İmar ve Bayındırlık kuruluna 10 iş günü, diğer kurullara da 5 iş günü ek süre verilir. Gerek kendilerini gerekse görevlerini ilgilendiren konularda oy hakkı olmaksızın sadece görüş bildirmek maksadıyla kaymakamlar, kamu kuruluşlarının ildeki yöneticileri, kamu kurumu niteliğindeki mesleki kuruluşlar, üniversitelerin ve sendikaların temsilcileri, gündemdeki konularla ilgili ise köy ve mahalle muhtarları, sivil toplum örgütleri temsilcileri kurul toplantılarına katılabilirler. İlk önce kurullarda alınan kararlar daha sonra il genel meclisinde karara bağlanır. Kurulunun yapmış olduğu inceleme sonucunu bildiren yazı halka duyurulur. İl genel meclisi, il özel yönetimin bir önceki yılına ait gelir ve giderlerinin, hesap ve işlemlerinin denetimi için, her yıl ocak ayı toplantısında meclis üyeleri arasından gizli oyla üç ila beş kişiden oluşmak üzere denetim komisyonu kurar. Bu kurul gerek duyarsa valinin onayıyla kamu ku-

rumları personelinden yararlanır ve hazırladıkları çalışmayı şubat ayı sonuna kadar bitirip meclis başkanlığına sunar. Sonuç olarak eğer konusu suç teşkil eden bir durum varsa Meclis Başkanlığı suç duyurusunda bulunma hakkına sahiptir (Keleş, 2021: 180-181).

Meclisin Bilgi Edinme ve Denetim Yolları

İl genel meclisinin bilgi edinme ve denetim yolu üç tanedir. Bunlardan ilki **soru**'dur. Soru meclis üyelerinin, il özel idaresinin işleriyle ilgili konuda önerge vererek sözlü veya yazılı olarak soru sormasıdır. Verilecek cevap sözlü veya yazılı olabilir. Soru vali veya görevlendireceği kişi tarafından cevaplandırılır. İkincisi ise genel **görüşme**'dir. Meclis üyeleri en az üçte bir katılım ile meclis başkanlığına istekte bulunması sonucunda il özel idaresinin işleriyle ilgili bir konuyu mecliste genel görüşmeye açılmasını isteyebilir. Meclis kabul ederse isteği gündeme alır. Üçüncüsü ise **faaliyet raporunu değerlendirme**'dir. Her yıl mart ayı toplantısında vali tarafından bir önceki yıla ait faaliyet raporunun meclise sunulmasıyla rapordaki açıklamalar incelenmeye başlanır. Meclis, üye tam sayısının 3/4 çoğunluğuyla raporu yeterli görmezse, yetersizlik kararıyla ilgili tutanak tutar ve meclis başkanı tarafından İçişleri Bakanlığına gereğinin yapılması için gönderilir (Nohutçu, 2022: 225).

Meclis Üyeleriyle İlgili Kimi Kurallar

İl genel meclisi başkan ve üyeleri kendileriyle ilgili veya ikinci derece dahil kan ve yakın hısımları ve evlatlıkları ile ilgili işlerin görüşüldüğü meclis toplantılarına katılamazlar. Ayrıca gerek görevleri süresince ve gerek görevlerinden ayrıldıktan sonra, iki yıl süreyle, il özel idaresi ve bağlı kuruluşlarına doğrudan

doğruya veya dolaylı olarak iş yüklenimlerine girişemeyecekleri gibi temsilcilik ve komisyonculuk da yapamazlar. Özürsüz veya izinsiz olarak arka arkaya üç birleşim günü ya da bir yıl içinde toplantıların yarısına katılmayanların savunması alındıktan sonra üyeliğinin düşmesine üye tam sayısının salt çoğunluğu ile karar verilir. Seçilme yeterliliğinin yitirilmesi halinde ise vali bu durumu Danıştay'a bildirir ve Danıştay'ın kararıyla üyeliğe son verilir. Meclis üyesinin ölümü ya da istifa etmesi halinde üyelik kendiliğinden sona erer. Ayrıca genel meclis üyeleri hastalandıkları süre boyunca izinli sayılırlar (Keleş, 2021: 182).

İL ENCÜMENİ

İl özel idaresinin danışma ve yürütme organı olan il encümeni vali başkanlığında 10 üyenin katılımıyla 11 kişiden oluşur. Bu üyelerin beşi her yıl il genel meclis üyeleri arasından gizli oyla seçilir. Geri kalan beş kişi ise vali tarafından birim amirler arasından seçilir. Valinin seçeceği kişilerden bir tanesi mali hizmetler birim amiri olmak zorundadır. Bir yıl süreyle görev yaparlar (Keleş, 2021: 183).

İl Encümeninin Toplantı ve Kararları

İl encümeni 5302 Sayılı Kanun'un 27. maddesine göre valinin başkanlığında önceden belirlenen günde, haftada bir defa toplanır. İl özel idaresi genel sekreteri, valinin veya vali vekilinin katılmadığı encümen toplantılarına başkanlık eder. Vali, acil durumlarda encümeni toplantıya çağırabilir. Toplantı yeri il özel idaresinde bu amaçla kullanılan yerdir ve gerektiğinde üyelere bilgi verilerek değiştirilebilir. Ancak ihale komisyonu olarak görev yapılacak toplantılarda, ihale ilanında belirtilen yerde ve zamanda toplantının yapılması mecburidir. Vali, encümen toplantılarına, gündemdeki konularla ilişkili

olarak farklı birim amirlerini oy hakkı olmaksızın, sadece görüşlerini almak için çağırabilir. İl Encümeni başkanı ve üyeleri, kendileri, ikinci derece dahil kayın hısımları ile ayrıca evlatlıklarını ilgilendiren işlerle ilgili toplantılara katılmazlar. Encümen toplantıları, halka açık yapılması zorunlu değildir. Fakat kendi kararı ile halka açık toplantı da yapabilir. Encümen üyeleri gündeme madde önerebilir fakat toplantı gündemi asıl hazırlayan validir. İl encümeni üye tam sayısının salt çoğunluğu ile toplanır. Alınacak kararlarda ise katılanların salt çoğunluğunun sağlanması gerekir. Encümene sevk edilen işler bir hafta içinde görüşülüp karar bağlanması gerekir. Üyeler kabul veya ret biçiminde oy verebilirken, çekimser oy kullanamazlar. Eşit çıkan oylamalarda ise başkanın bulunduğu taraf çoğunluk sayılır. Karşı oy veren kişiler gerekçelerini yazmak zorundadır. Gerekçe yazılmaması durumunda karar metninde bu kişilerin isimlerinin altına gerekçe yazmadıkları notu düşülmelidir. Vali, gerekli gördüğü hallerde (kanun, tüzük ve yönetmeliğe aykırı durumlarda) il encümeni kararlarını, bir sonraki toplantıda tekrar görüşülmesini isteyebilir. Karar aynı şekilde tekrar kabul edilirse karar kesinleşir. Ancak vali kararın uygulamasını durdurup idari yargı mercilerine yürütmeyi durdurma talebiyle on gün içinde başvurabilir. İtiraz 60 gün içinde Danıştay'ca karara bağlanır (Salihoğlu, 2019: 137-138-139-140).

Görev ve Yetkileri

- 1) Stratejik plan ve yıllık çalışma programı ile bütçe ve kesin hesabı inceleyip il genel meclisine görüş bildirmek,
- 2) Yıllık çalışma programına alınan işlerle ilgili kamulaştırma kararı almak,
- 3) Öngörülemeyen giderler ödeneğinin harcama yerlerini belirlemek,

İl özel idaresinin danışma ve yürütme organı olan il encümeni vali başkanlığında 10 üyenin katılımıyla 11 kişiden oluşur. Bu üyelerin beşi her yıl il genel meclis üyeleri arasından gizli oyla seçilir. Geri kalan beş kişi ise vali tarafından birim amirler arasından seçilir.

- 4) Bütçede fonksiyonel sınıflandırmanın ikinci düzeyler arasında aktarma yapmak,
- 5) Belediye sınırları dışındaki umuma açık yerlerin açılış ve kapanış saatlerini belirlemek,
- 6) Kanunlarda öngörülen cezaları vermek,
- 7) Taşınmaz mal satımına, trampa edilmesine ve tahsisine ilişkin kararları uygulamak, süresi üç yılı geçmemek üzere kiralanamasına karar vermek,
- 8) Vergi resim ve harçlar dışında kalan ve miktarı 5.000 Türk Lirasını geçmeyen ihtilafları anlaşmayla sonuçlandırmak,
- 9) Vali tarafından havale edilen konularda görüş bildirmektir (Keleş, 2021: 184).

İl Encümenin Feshi

3360 sayılı yürürlükten kaldırılan Kanun'da böyle bir hüküm olmadığı gibi halen yürürlükte olan 5302 sayılı Kanun'da encümenin feshi ile ilgili bir hüküm yoktur. Ancak il genel meclisinin feshi, sona ermesi veya meclis

üyelerinin üyelik vasıflarını kanunda belirtilen şekliyle kaybetmesi durumunda bu kişilerin il encümenindeki üyelikleri sona erer. Bununla birlikte seçim döneminin bitmesi veya il tüzel kişiliğinin kaldırılması da il encümeninin sona ermesi anlamına gelir (Salihoğlu, 2019: 151).

Vali

Vali hem genel yönetimin hem de il özel yönetimin başı ve tüzel kişiliğinin temsilcisidir. Ayrıca vali il özel idaresinin yürütme organıdır. Vali cumhurbaşkanı kararnamesi ile Cumhurbaşkanı tarafından atanır. Vali ilde devlete ait işleri görür ayrıca il özel idaresinin de en üst amiridir. Böylece yerel yönetimle merkezi yönetim arasında bağlantı sağlar. Vali uygun gördüğü takdirde vali yardımcısına, il özel idaresi görevlilerine ve ilçelerde kaymakamlara yetkilerinden bir kısmını devredebilir (Keleş, 2021: 185).

Valinin Görev ve Yetkileri

1) İl özel idaresini sevk ve idare etmek,

- 2) İl özel idaresini stratejik plana göre yönetmek, kurumsal strateji oluşturmak, oluşturulan bu stratejiye uygun olarak bütçeyi hazırlamak, il özel idaresinin faaliyetlerini hazırlamak, personelin performans ölçütlerini hazırlamak, uygulamak izlemek ve değerlendirmek,
- 3) İl encümenine başkanlık etmek,
- 4) Taşınır ve taşınmaz malları idare etmek,
- 5) Gelir ve alacakları takip ve tahsil etmek,
- 6) Yetkili organların kararını aldıktan sonra sözleşme yapmak,
- 7) İl genel meclisinde alınan kararlar ile encümen kararlarını uygulamak,
- 8) Bütçeyi uygulamak, bütçede meclis ve encümenin dışında kalan aktarmaları yapmak.
- 9) İl özel idaresine personel atamak,
- 10) Bağlı kuruluşları ve işletmelerini denetlemek.

11) Bütçede yoksul ve muhtaçlara ayrılan ödeneği kullanmak,

12) İl halkının huzur, esenlik, sağlık ve mutluluğu için gereken şartları oluşturmak,

13) Her yıl il genel meclisinin mart ayı toplantısında bir önceki yıla ait faaliyet raporunu hazırlayarak meclise sunmak (Nohutçu, 2022: 229).

Görevden Uzaklaştırma

Yargı kesin karar verinceye kadar görevleriyle ilgili haklarında soruşturma başlatılan il özel yönetimi organları ve seçilmiş üyeleri geçici olarak görevden uzaklaştırılabilir. Görevden uzaklaştırma yetkisi içişleri bakanlığına aittir. Bu karar iki ayda bir gözden geçirilir. Kamu yararı görülmeyen uzaklaştırma kararları kaldırılır. Soruşturma izninin verilmemesi, taksizlik, kamu davasının düşmesi, aklama kararı verilmesi, görevden uzaklaştırmayı gerektirmeyen bir suçtan dolayı mahkûmiyet kararı verilmesi durumunda da önlem kaldırılabilir (Keleş, 2021: 186).

SONUÇ

Köylerde yaşayan insanlarla kentte yaşayan insanların eşit derecede hizmet alması gerekir. Aksi takdirde bu ayrım halkta memnuniyetsizlikle beraber bir çok soruna sebep olur. Ayrıca gelişmiş ülkelere baktığımızda yerelde yaşayan halkın hizmet alma kalitesinin yüksek olduğunu görmekteyiz. İşte tamda burada devreye giren il özel idareleri, eşit, tarafsız ve şeffaf bir şekilde hizmet sunma anlayışıyla, çağın gereklerine uygun bir şekilde kırsal alanlarda yaşayanların dezavantajlarını gidermektedir.

Genellikle ilin kendi halkı içinden seçilen kişiler tarafından oluşan il özel idarelerinin, il genelinde müş-

terek ihtiyaç duyulan yol, köprü, içme suyu, bataklikların kurutulması, hayvan ıslahı, eğitim, sağlık, ticari hayatın düzenlenmesi gibi bir çok görevi bulunmaktadır. Öte yandan merkezi idare, ayrıca desteklemek ve geliştirmek istediği hizmetleri gerekli kaynağı il özel idaresine aktarmak suretiyle işbirliği içinde yürütebilir. Burada nihai amaç il özel idarelerinin yasayla çizilmiş sorumluluk alanına dahil bölgelerde yaşayan ve yaşanması muhtemel sorunları çözüme kavuşturarak, halkın huzur ve mutluluğunu sağlamaktır.

İl özel idareleri devletin taşraya hizmet sunma kollarından biri olduğu açıktır. Fakat son yıllarda kanunlarda yapılan değişiklikler neticesinde,

gittikçe yaygınlaşan büyükşehir belediyeleri il özel idarelerinin kaldırılmasına sebep olmaktadır. Halbuki il özel idarelerini kaldırmak yerine gerekli düzenlemeleri yapıp, büyükşehir belediyeleriyle birlikte il halkına hizmet vermesi sağlanabilir.

KAYNAKÇA

Keleş, R. (1992). Yerinden Yönetim ve Siyaset, 12. Baskı, İzmir: Cem Yayınevi.

Nohutçu, A. (2022). Kamu Yönetimi, 15. Baskı, Ankara: Savaş Yayınevi.

Salihoğlu, E. (2019). İl Özel İdaresinin Organları, 1. Basım, Ankara: TIAY.